

Vyšehradská iniciatíva pre transparentné mestské spoločnosti

Prípadová štúdia

Slovensko

(Dopravný podnik Bratislava, a.s.)

Michal Piško

Transparency International Slovensko, 2017

Obsah

1. Úvod: Sivá zóna verejných firiem	2
2. Metodológia: Porovnanie transparentnosti firiem vo V4	2
3. Rebríček: Slovenský podpriemer	4
4. Top slovenská mestská firma: Dopravný podnik Bratislava	6
5. Dopravný podnik: Dobrá prax	7
5.1. Prístup k informáciám	7
5.2. Vlastnícka štruktúra a externé príjmy	8
5.3. Verejné obstarávanie	8
5.4. Etika a protikorupčná politika	9
5.5. Dotácie a sponzoring	9
6. Dopravný podnik: Nedostatky a rezervy	9
6.1. Hospodárske ukazovatele	9
6.2. Výkonnostné kritériá	10
6.3. Informácie o manažmente	10
6.4. Výberové konania	11
6.5. Predaj a prenájom majetku	12
7. Mestské firmy: Hlavné odporúčania	12
Súvisiaca literatúra	13
O nás	13
Podpora	13

1. Úvod: Sivá zóna verejných firiem

Keď vlni opísala nitrianska mestská poslankyňa Renáta Kolenčíková mechanizmus, ako sa rodina jej spolustraníka a vysokopostaveného celoštátneho politika za najsilnejšiu vládnu stranu Smer [dostala lacno k bytu](#) od mestskej firmy, politickou scénou na Slovensku to otriaslo. Polícia medzitým trestné stíhanie zastavila, z opisu ako si nitrianski politici nárokovali na mestské byty, však ostala medzi mnohými voličmi nepríjemná pachuť.

Aj táto kauza zapadla do mozaiky každoročného [rebríčku vnímania korupcie](#) Transparency International, v ktorom Slovensko v roku 2016 obsadilo 54. zo 176 miest. V tomto ukazovateli sme na tom horšie ako Bahamy, Rwanda alebo Bostwana. Maďarsko sa umiestnilo 57., zvyšné krajiny Vyšehradskej štvorky skončili lepšie ak my – Česko 47. a Poľsko 29.

Hoci spomínaný prípad bol iba jedným z nekonečného radu korupčných a klientelistických káuz v krajine, výnimočná bola tým, že sa odohrala na pôdoryse mestskej firmy. Na Slovensku pôsobia stovky štátnych a mestských firiem, médiá však ich kauzy prinášajú len sporadicky. Tieto spoločnosti totiž predstavujú špecifický typ verejných organizácií, ktoré operujú na pomedzí verejného a súkromného sektora a o svojej činnosti tak zverejňujú výrazne menej informácií ako iné štátne, mestské a regionálne organizácie a úrady. Podstatne menšiu pozornosť im venujú aj novinári, mimovládne organizácie a aktívni občania.

Verejné firmy, často ovládané politickými nominantami, pritom hospodária s obrovskými finančnými prostriedkami. Iba pri 81 významných štátnych, mestských župných spoločnostiach, ktoré Transparency International Slovensko v roku 2015 zaradila do [rebríčku transparentnosti verejných firiem](#), ide zhruba o 9,5 miliardy eur ročne. Pre porovnanie, to je suma, ktorá prevyšuje polovicu výdavkov štátneho rozpočtu. V prípade deviatich slovenských mestských firiem, ktoré sme zaradili do aktuálnej porovnávacej štúdie v rámci krajín Vyšehradskej štvorky (V4), ide o takmer 380 miliónov eur.

V Transparency International Slovensko sme presvedčení o dôležitosti verejnej kontroly štátnych a mestských obchodných spoločností. Pokúšame sa o to rôznymi spôsobmi, či už zverejňovaním káuz, porovnávaním transparentnosti firiem, komunikáciou s ich predstaviteľmi, verejným tlakom na sprísňovanie príslušných zákonov alebo predstavovaním dobrej a zlej praxe z tohto sektora.

Táto štúdia patrí práve medzi poslednú zmieňovanú oblasť. Spolu s kolegami z mimovládnych organizácií z Česka, Maďarska a Poľska sme sa v nej pokúsili porovnať úroveň transparentnosti stopercentne mestských firiem v krajinách V4 a predstaviť aj príklady dobrej praxe z jednotlivých krajín. Pre komplexné pochopenie problematiky je preto vhodné zoznámiť sa s prípadovými štúdiami zo všetkých štyroch krajín.

2. Metodológia: Porovnanie transparentnosti firiem vo V4

Na projekte *Vyšehradská iniciatíva pre transparentné mestské spoločnosti* sa okrem Transparency International Slovensko podieľali ďalšie mimovládne organizácie s bohatými skúsenosťami pri kontrole verejných firiem a to české Oživení, maďarský Budapest Intézet a poľská Sieć Obywatelska – Watchdog Polska. Projekt prebiehal od októbra 2016 do januára 2017 a bol podporený z Medzinárodného vyšehradského fondu celkovou sumou 15.000 eur.

Hlavným cieľom projektu je zvýšenie informovanosti o fungovaní mestských spoločností, zdieľanie príkladov dobrej praxe, odporúčaní pre väčšiu transparentnosť mestských spoločností, ako aj posilnenie kontroly tohto kľúčového sektoru verejného vlastníctva.

Pre splnenie cieľov sme si zvolili postup, ktorý v krátkom časovom horizonte a pri nízkych nákladoch umožňuje základné porovnanie úrovne transparentnosti mestských spoločností v krajinách V4.

Na základe odskúšanej metodiky Transparency International Slovensko sme zostavili stručný rebríček transparentnosti 36 významných stopercentne mestských spoločností. Do porovnania sme si z každej krajiny zvolili deväť firiem a to podľa nasledovných kritérií:

Povinné kritéria:

- Spoločnosti sú v 100% vlastníctve mestskej samosprávy (jednej alebo viacerých);
- Celkové tržby a ostatné výnosy spoločnosti prevyšujú 4 milióny eur;

Pomocné kritéria:

- Spoločnosti sú z rôzne rozvinutých regiónov krajiny, od najbohatšieho, cez stredne rozvinutý až po najchudobnejší a to podľa HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (Eurostat, 2014);
- Spoločnosti podnikajú prevažne v oblastiach mestskej dopravy, vodárenstva a odpadového hospodárstva;
- V prípade, ak v zvolených regiónoch alebo odvetviach nepôsobia vhodné mestské obchodné spoločnosti, región alebo predmet podnikania sú nahradené iným príhodným príkladom.

V prípade Slovenska sme do porovnania zaradili nasledujúce spoločnosti:

Spoločnosť	Sektor	Tržby a ostatné výnosy 2015 (Eur)	Mesto	Počet obyvateľov mesta	Región	HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily, 2014 (Eur)
Dopravný podnik Bratislava, a.s.	verejná doprava	109 191 241	Bratislava	421 305	Bratislavský	51 235
Odvoz a likvidácia odpadu, a.s.	odpadové hospodárstvo	26 607 245	Bratislava	421 305	Bratislavský	51 235
Bratislavská vodárenská spoločnosť, a.s.	vodárenstvo	91 899 758	Bratislava	421 305	Bratislavský	51 235
Dopravný podnik mesta Žiliny, s.r.o.	verejná doprava	9 391 955	Žilina	81 135	Žilinský	18 260
Nitrianske komunálne služby, s.r.o.	odpadové hospodárstvo	4 051 141	Nitra	77 852	Nitriansky	18 178
Severoslovenské vodárne a kanalizácie, a.s.	vodárenstvo	28 421 530	Žilina	81 135	Žilinský	18 260
Dopravný podnik mesta Prešov, a.s.	verejná doprava	9 705 272	Prešov	90 073	Prešovský	12 642
Technické služby mesta Prešov, a.s.	odpadové hospodárstvo	4 857 472	Prešov	90 073	Prešovský	12 642
Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s.	vodárenstvo	95 063 124	Košice	239 332	Košický (Prešovský)	16 521
<i>Poznámka: Ide o firmy v 100% vlastníctve uvedených miest, vodárenské spoločnosti sú vlastnené viacerými mestami a obcami v regióne, uvedeným mestám patrí najväčší podiel.</i>						<i>Zdroj: TIS</i>

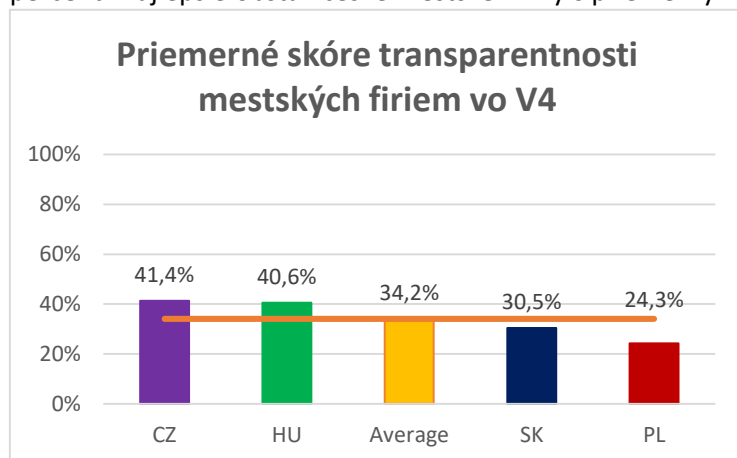
[Rebríček transparentnosti mestských firiem](#) sme zostavili na základe hodnotenia desiatich oblastí kľúčových pre verejnú kontrolu ako sú prístup k informáciám, verejné obstarávanie, personalistika či predaj a prenájom majetku. Vychádzali sme pritom z odporúčaní Svetovej banky, OECD, Európskej komisie i mimovládnych organizácií venujúcich sa tejto problematike.

Hodnotenie prebiehalo vo všetkých krajinách V4 totožne, informácie o jednotlivých oblastiach sme v priebehu novembra až decembra 2016 hľadali na oficiálnych internetových stránkach spoločností. Väčšina oblastí bola rozdelená na viacero hodnotených indikátorov, za každú z desiatich kategórií však firmy mohli získať najviac 10 percent možných bodov. Zostavený rebríček tak pomerne komplexne odráža mieru otvorenosti mestských firiem pokiaľ ide o zverejňovanie kľúčových informácií o činnosti spoločnosti.

3. Rebríček: Slovenský podpriemer

Otvorenosť mestských spoločností v krajinách V4 voči verejnej kontrole nie je vysoká. Všetkých 36 firiem dosiahlo v priemere len 34-percentné skóre transparentnosti a v tejto oblasti teda ešte existuje veľký priestor na zlepšenie.

Z porovnania úrovne transparentnosti v 36 stopercentne mestských firmách v krajinách V4 vychádza deväťčlenná vzorka slovenských spoločností mierne podpriemerne. V priemere získala len niečo cez 30 percent. Najlepšie obstáli české mestské firmy s priemerným skóre cez 41 percent a maďarské s vyše 40 percentami. Najmenej otvorené vyšli z porovnania poľské spoločnosti, ktoré dosiahli len cez 24 percent.

40 percentami. Najmenej otvorené vyšli z porovnania poľské spoločnosti, ktoré dosiahli len cez 24 percent.

Celkovo najotvorenejší prístup sme v sledovanom čase zaznamenali v českom [Dopravnom podniku Hlavného mesta Prahy, a.s.](#) (60,42%) a v maďarskej odpadovej spoločnosti [FKF Zrt.](#) z Budapešti (59%). Tretie miesto obsadil slovenský [Dopravný podnik Bratislava, a.s.](#) s 54,17%.

Slovenské mestské firmy v priemere najviac zaostávajú za kolegami z regiónu v oblastiach prístupu k informáciám a verejného obstarávania. V prvom prípade najmä maďarské a české firmy častejšie poskytujú prehľadný zoznam kľúčových dokumentov, ako aj návod k podávaniu infožiadostí, v druhom prípade najmä maďarské spoločnosti spravidla zverejňujú ročné plány verejného obstarávania.

Naopak, o čosi lepšie vychádzajú naše spoločnosti z porovnania oblastí predaja a prenájmu majetku a etickej infraštruktúry. Silnou stránkou slovenských mestských spoločností oproti kolegom z Maďarska a Poľska je aj povinné zverejňovanie detailov o uzatvorených zmluvách.

Z našich predošlých rebríčkov transparentnosti firiem vieme, že medzi veľkosťou firiem a ich mierou otvorenosti možno obvykle pozorovať súvislosť. Väčšie firmy majú často prepracovanejšiu politiku zverejňovania informácií, tieto úlohy zabezpečuje väčší počet zamestnancov a sú aj pod silnejším tlakom novinárov, mimovládnych organizácií, politikov či verejnosti.

Túto tézu čiastočne potvrdzuje aj náš aktuálny rebríček, celkovo otvorenejšie české spoločnosti evidujú v priemere 3,5-krát vyššie tržby a ostatné výnosy ako slovenské firmy. Pri porovnávaní otvorenosti firiem medzi jednotlivými krajinami však zohrávajú rolu aj ďalšie dôležité faktory ako rozdielna legislatíva, prax či verejný tlak na transparentnosť firiem. V medzištátnom porovnaní tak najhoršie priemerné výsledky dosiahli poľské firmy, hoci ich tržby a výnosy sú tiež násobne vyššie ako je priemer pri slovenskej vzorke.

Najotvorenejšia slovenská mestská firma [Dopravný podnik Bratislava, a.s.](#) je zároveň najväčšou skúmanou slovenskou firmou. Najhoršie skóre zo slovenských firiem a tretie najhoršie v celkovom poradí získala nitrianska mestská firma [Nitrianske komunálne služby, s.r.o.](#), ktorej tržby a výnosy sú druhé najnižšie spomedzi všetkých 36 spoločností a dosahujú len tesne cez štyri milióny eur. Jej skóre 11,17 percent však výrazne zaostáva aj za porovnateľnými spoločnosťami, napríklad [Technické služby mesta Prešov, a.s.](#) s tržbami a výnosmi na úrovni 4,8 milióna eur získali v hodnotení 28 percent.

Na základe výsledkov rebríčku možno vysloviť i predpoklad, že vzťah medzi mierou otvorenosti voči verejnej kontrole a mierou rozvinutosti regiónu, v ktorom firmy pôsobia, nie je určujúci. Ukazuje to najmä porovnanie výsledkov firiem zo stredne rozvinutých krajov (Žilinský, Nitriansky) a menej rozvinutých krajov (Prešovský, Košický). Všetky tri firmy z Prešova a Košíc obstáli v rebríčku lepšie, ako spoločnosti zo Žiliny a Nitry, ktoré v slovenskej vzorke obsadili posledné tri priečky. A to aj napriek tomu, že spoločnosť [Severoslovenské vodárne a kanalizácie, a.s.](#) zo Žiliny je z hľadiska výnosov niekoľkokrát väčšia ako dve prešovské mestské podniky.

Významný vplyv na otvorenosť mestských firiem sa nepotvrdil ani z hľadiska predmetu podnikania. Napríklad tri vodárenské spoločnosti vo vzorke obsadili druhé, štvrté a ôsme miesto.

Ako najrozhodujúcejším kritériom pre mieru otvorenosti mestských spoločností voči verejnej kontrole sa tak javí osobné nastavenie manažmentu spoločnosti a ich zriaďovateľa (primátora a mestských poslancov) voči tejto téme.

Rebríček transparentnosti 36 stopercentne mestských spoločností z krajín V4

Pozícia	Spoločnosť	Skóre	Krajina	Tržby a výnosy
1.	DP hl.m. Prahy a.s.	60,42%	CZ	714 259 889,00 €
2.	FKF Zrt.	59,00%	HU	119 609 996,73 €
3.	Dopravný podnik Bratislava, a.s.	54,17%	SK	109 191 241,00 €
4.	Miskolc Városi Közlekedési Zrt.	51,67%	HU	14 556 335,95 €
5.	Szeged IKV Zrt.	49,00%	HU	15 720 870,99 €
6.	Kolektory Praha, a.s.	47,67%	CZ	14 544 593,00 €
7.	Teplárny Brno, a.s.	46,83%	CZ	95 585 037,00 €
8.	FVM Zrt.	43,00%	HU	128 703 339,88 €
9.	BKK Zrt.	42,17%	HU	307 465 933,20 €
10.	Miskolci Vízmű Kft.	40,83%	HU	14 522 331,37 €
13.	Bratislavská vodárenská spoločnosť, a.s.	38,00%	SK	91 899 758,00 €
19.	Dopravný podnik mesta Prešov, a.s.	34,67%	SK	9 705 272,00 €
21.	Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s.	33,00%	SK	95 063 124,00 €
26.	Odvoz a likvidácia odpadu, a.s.	28,83%	SK	26 607 245,00 €
27.	Technické služby mesta Prešov, a.s.	28,00%	SK	4 857 472,00 €
28.	Dopravný podnik mesta Žiliny, s.r.o.	26,83%	SK	9 391 955,00 €

31.	Severoslovenské vodárne a kanalizácie, a.s	19,67%	SK	28 421 530,00 €
34.	Nitrianske komunálne služby, s.r.o.	11,17%	SK	4 051 141,00 €
<i>Zdroj: Vyšehradská iniciatíva pre transparentné mestské spoločnosti</i>				

4. Top slovenská mestská firma: Dopravný podnik Bratislava

Najvyššie hodnotená slovenská firma Dopravný podnik Bratislava a.s. (skrátene DPB, a.s.) je najväčšou stopercentne vlastnenou mestskou firmou v krajine. Jej jediným akcionárom je Hlavné mesto SR Bratislava, čo je určujúce pre legislatívu, ktorou sa podnik riadi, ako aj pre spôsob kreovania orgánov spoločnosti.

Najvyšším orgánom spoločnosti je valné zhromaždenie, ktoré v mene jediného akcionára reprezentuje primátor hlavného mesta. Predstavenstvo spoločnosti pozostáva z piatich členov volených mestským zastupiteľstvom, predseda predstavenstva je zároveň generálnym riaditeľom spoločnosti. V desaťčlennej dozornej rade, taktiež volenej zastupiteľstvom, sedia okrem predstaviteľov magistrátu aj zástupcovia poslancov a zamestnancov podniku.

Kľúčovými normami pre riadenie ako i verejnú kontrolu podniku sú okrem Obchodného zákonníka aj Zákon o obecnom zriadení 369/1990, Zákon o Hlavnom meste SR Bratislave 377/1990, Zákon o majetku obcí 138/1991, Zákon o verejnom obstarávaní 343/2015, Zákon o výkone práce vo verejnom záujme 552/2003, Zákon o slobodnom prístupe k informáciám 211/2000 a Zákon o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti 307/2014.

Medzi hlavné činnosti DPB, a.s. patrí pravidelná verejná cestná hromadná mestská doprava osôb, vnútroštátna a medzinárodná nepravidelná autobusová doprava, verejná cestná hromadná nepravidelná doprava osôb, prevádzkovanie mestských dráh, výroba a opravy motorových a dopravných prostriedkov a školiaca a vzdelávacia činnosť v oblasti dopravy.

DPB, a.s. mal vlani 2783 zamestnancov s priemernou mzdou 1035 eur. Tržby a výnosy podniku dosiahli vyše 109 miliónov eur, pričom magistrát vyčlenil na dotáciu podniku viac ako 69 miliónov eur. DPB, a.s. sa v roku 2015 podarilo druhýkrát po sebe vytvoriť zisk, tento raz vo výške 572-tisíc eur. Aktíva spoločnosti dosahujú podľa portálu finstat.sk 351 miliónov eur, vlastný kapitál 41 miliónov eur a celková zadlženosť je na úrovni 88 percent.

V oblasti prístupu verejnosti k informáciám o činnosti podniku patrí DPB, a.s. na slovenské pomery k nadštandardu. Medzi najlepšimi sa umiestnil aj v [rebríčku](#) Transparency International Slovensko z roku 2015, ktorý porovnával otvorenosť 81 slovenských štátnych, mestských a župných firiem (celkovo obsadil 3. miesto, spomedzi 31 mestských firiem vo vzorke skončil najvyššie).

V spomínanom rebríčku získal bratislavský Dopravný podnik 59 percent, oproti aktuálnemu rebríčku 36 mestských firiem z krajín V4 išlo o komplexnejšie hodnotenie s viac ako 50 indikátormi z piatich rôznych zdrojov. V rebríčku sme okrem miery zverejňovania informácií na webovej stránke skúmali kvalitu odpovedí na žiadosť cez Infozákon, ako aj dáta v obchodnom registri či na portáli Úradu pre verejné obstarávanie.

V subtilnejšom a striktnom na web zameranom aktuálnom rebríčku získal DPB, a.s. cez 54 percent bodov. Celkovo obsadil tretie miesto za pražským Dopravným podnikom a maďarskou odpadovou spoločnosťou FKF Zrt. z Budapešti.

Aj napriek výrazne nadpriemernému výsledku spomedzi slovenských ako aj zahraničných skúmaných firiem dosiahol Dopravný podnik za protransparentné opatrenia založené na dobrej praxi z celého sveta iba niečo cez polovicu možných bodov. V slovenských pomeroch tak síce môže táto spoločnosť slúžiť ako inšpirácia pre ďalšie mestské i štátne spoločnosti, hodnotenie však zároveň poukázalo aj na viaceré rezervy, ktoré v otvorenosti voči verejnej kontrole v prípade podniku stále pretrvávajú.

Výsledky Dopravného podniku Bratislava, a.s. v rebríčku transparentnosti firiem z krajín V4

Dopravný podnik Bratislava, a.s.		
Oblasť	Zisk	Maximum
1. Prístup k informáciám	10,00%	10%
2. Hospodárske ukazovatele	6,67%	10%
3. Výkonnostné kritériá	0,00%	10%
4. Informácie o manažmente	1,67%	10%
5. Vlastnícka štruktúra a externé príjmy	7,50%	10%
6. Verejné obstarávanie	8,33%	10%
7. Etika a protikorupčná politika	5,00%	10%
8. Výberové konania	0,00%	10%
9. Dotácie a sponzoring	10,00%	10%
10. Predaj a prenájom majetku	5,00%	10%
Spolu	54,17%	100%
Zdroj: TIS		

5. Dopravný podnik: Dobrá prax

Kým v oblastiach prístupu k informáciám alebo dotácií a sponzoringu dosiahol DPB, a.s. plný počet bodov, v kategóriách výkonnostné kritériá a výberové konania nezískal ani bod. V šiestich oblastiach DPB, a.s. body získal i stratil, podrobnosti o týchto kategóriách sa preto vyskytujú ako v časti popisujúcej dobrú prax, tak i v časti o nedostatkoch a rezervách podniku.

5.1. Prístup k informáciám

DPB, a.s. môže slúžiť v oblasti prístupu k základným informáciám o spoločnosti ako príklad dobrej praxe. Na webovej stránke má samostatnú sekciu „[O podniku](#)“, kde si možno ľahko vyhľadať informácie o jeho histórii, organizačnej štruktúre, aktualitách, ako aj podstránku „[Verejné informácie](#)“ s údajmi o verejnom obstarávaní, zverejňovaných zmluvách, výročných správach i vybavovaní odpovedí podľa Infozákona.

Sekcia obsahuje aj podrobný opis postupu, ako môžu občania podať infožiadosť, vrátane kontaktu a informácií o lehotách na vybavenie žiadosti.

Od roku 2011 musia podľa Infozákona všetky slovenské štátne, mestské i regionálne firmy povinne zverejňovať aj detaily o zmluvách, objednávkach a faktúrach, ktoré uzatvárajú. Pokiaľ spoločnosť údaje o zmluvách nezverejní, nenadobudnú platnosť. Podobná právna úprava platí od roku 2016 aj v Českej republike.

Keďže verejné firmy sa pohybujú na pomedzi verejného a súkromného sektoru a zväčša podnikajú v konkurenčnom prostredí, zákon im udeľuje výnimku a v plnom znení tak musia zverejňovať iba zmluvy, ktoré sa priamo netýkajú ich predmetu podnikania.

DPB, a.s. však pristupuje k tejto povinnosti nadštandardne a v plnom znení zverejňuje všetky uzatvorené [zmluvy](#). V prípade objednávok a faktúr zverejňuje export z účtovníckeho systému so základnými údajmi o transakciách.

Ďalšia výnimka z Infozákona sa týka rozsahu informácií, ktoré sú verejné firmy povinné sprístupniť na žiadosť. Infozákon im prikazuje odpovedať iba na žiadosti týkajúce sa nakladania s verejnými peniazmi alebo majetkom. Túto výnimku mnohé firmy nadužívajú a uplatňujú ju aj pri údajoch, kde na to nemajú právo.

Aj v tejto oblasti DPB, a.s. postupuje na slovenské pomery nadštandardne. V priebehu roka 2016 (do 9.12.2016) vybavil DPB, a.s. 66 infožiadostí, z toho nevyhovelo siedmim žiadateľom. Išlo napríklad o žiadosti o poskytnutie spisových značiek všetkých súdnych sporov, pohľadávkový informačný systém s menami všetkých cestujúcich bez cestovného lístka alebo údaje o aktuálnej GPS polohe vozidiel. V týchto prípadoch však dôvodom zamietnutia nebola spomínaná výnimka.

5.2. Vlastnícka štruktúra a externé príjmy

Informovanie o externých príjmoch v rozpočte DPB, a.s. možno považovať za dostatočné. DPB, a.s. špecifikuje údaje o dotáciách z rozpočtu mesta, štátu i z fondov Európskej únie vo výročnej správe, eurofondovým projektom venuje aj samostatnú [sekcii](#) na stránke. V roku 2015 prijal podľa správy dotácie vo výške 184 miliónov eur a úverová záťaženosť predstavovala vyše 59 miliónov eur.

Jediným zakladateľom a zároveň akcionárom DPB, a.s. je hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislava. Hoci podnik na stránke túto informáciu ako aj informácie o orgánoch spoločnosti poskytuje, prospešné by boli aj podrobnejšie informácie o spôsobe kreovania či kompetenciách jednotlivých orgánov. Podstatným, no v prostredí slovenských verejných firiem veľmi rozšíreným nedostatkom je i to, že na stránke chýbajú stanovy spoločnosti, ktoré tieto podrobnosti upravujú.

V roku 2015, keď boli orgány DPB, a.s. obsadzované naposledy, vzniesla časť mestských poslancov kritiku, že z pozície členov dozornej rady sa nedokážu dostať ku všetkým podstatným materiálom a informáciám a ich kontrolná úloha je tak obmedzená. V zastupiteľstve sa preto neúspešne pokúšali presadiť dosadenie poslancov aj priamo do predstavenstva spoločnosti.

TIS túto iniciatívu nepovažovalo za šťastnú, keďže si myslíme, že predstavenstvo by mali tvoriť experti v danej oblasti. Poslanci by sa zároveň mohli dostať do konfliktu záujmov, kedy by sa na jednej strane podieľali na riadení podniku ako manažéri v predstavenstve a na druhej strane by ako poslanci kryli cez dotácie z mestského rozpočtu prípadné straty podniku.

Základnou podmienkou pre kvalifikovanejšiu debatu v tejto oblasti je však zverejnenie stanov spoločnosti. Bez znalosti aktuálneho znenia tohto dokumentu verejnosť nedokáže posúdiť, ako sú kompetencie medzi jednotlivými orgánmi rozdelené a či by nebola žiaduca ich zmena napríklad v prospech posilnenia právomocí členov dozornej rady.

5.3. Verejné obstarávanie

Informáciám o verejnom obstarávaní venuje DPB, a.s. na svojej stránke primeraný priestor, v samostatnej [sekcii](#) možno nájsť informácie o oznámeniach i výsledkoch tendrov. Drobným nedostatkom je neaktuálny plán verejných obstarávaní, ktorý je na stránke naposledy za rok 2015.

Riaditeľ úseku generálneho riaditeľa Marián Áč nás počas decembrového osobného interview o výsledkoch podniku ubezpečil, že túto chybu napravia a plán pre rok 2017 čoskoro zverejnia.

V tejto oblasti by si slovenské spoločnosti i zákonodarcovia mohli brať príklad z Maďarska, kde sú plány verejného obstarávania povinné. Potvrdzujú to aj výsledky aktuálneho rebríčka, až 8 z 9 skúmaných maďarských spoločností malo plán verejného obstarávania pre rok 2016 zverejnený na stránke. V slovenskej vzorke bola jediným takýmto subjektom bratislavská spoločnosť Odvoz a likvidácia odpadu, a.s.

5.4. Etika a protikorupčná politika

V oblasti etickej infraštruktúry patrí DPB, a.s. medzi stopercentne mestskými spoločnosťami k nadštandardu. Firma má vypracovaný a zverejnený [etický kódex](#), na vybavovanie sťažností zákazníkov i pre riešenie sporov medzi zamestnancami vytvorili pozíciu ombudsmana a na stránke poskytujú aj formulár pre sťažnosti a pripomienky občanov.

Hoci je ombudsman zamestnancom DPB, a.s. a jeho nestrannosť v sporoch tak nie je zaručená, podnik vytvoril pre túto funkciu pomerne nezávislé podmienky, keď spadá priamo pod generálneho riaditeľa a jeho činnosť neovplyvňujú žiadne ďalšie medzičlánky v spoločnosti.

Slabou stránkou tejto kategórie je chýbajúci protikorupčný program ako i nedostatočná osвета v oblasti whistleblowingu. DPB, a.s. na rozdiel od pražského Dopravného podniku nemá vytvorený [dokument](#), ktorý by popisoval korupčné riziká v prostredí firmy a stanovoval by politiku na ich predchádzanie. Podnik nemá zverejnenú ani smernicu na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti, whistleblowingu na stránke nevenuje žiadnu pozornosť.

V tomto kontexte nie je veľmi prekvapivé, že aj napriek vysokému počtu zamestnancov neriešil za dva roky od účinnosti Zákona o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti ani jediný podnet.

5.5. Dotácie a sponzoring

Za pozitívnu prax možno označiť aj informovanie DPB, a.s. o dotáciách a sponzoringu, ktoré spoločnosť žiadateľom poskytuje. Podnik má na informovanie o tejto oblasti vytvorenú špeciálnu [sekciiu](#). Na rozdiel od niektorých ďalších v rebríčku skúmaných spoločností DPB, a.s. žiadateľom neposkytuje finančnú podporu. Vo väčšine prípadov ide o bezplatné poskytovanie prepravy, priestorov či reklamnej plochy vo vozidlách.

Napriek prehľadne spracovanej sekcii o spoločenskej zodpovednosti možno aj v tejto oblasti pozorovať rezervy. Na podstránke napríklad nebola ani začiatkom januára zverejnená informácia o [zmluve o sponzoringu so Žilinskou univerzitou](#) z októbra 2016, na základe ktorej DPB, a.s. venoval univerzite cestovný kufror a notebook. Informáciu o tejto podpore možno nájsť iba pri prehliadaní zverejnených zmlúv spoločnosti.

6. Dopravný podnik: Nedostatky a rezervy

6.1. Hospodárske ukazovatele

DPB, a.s. zverejňuje na stránke [výročné správy](#) za posledných 13 rokov, obsahujú aj užívateľsky prístupne spracované údaje z účtovných závierok. Od roku 2012 sú dokumenty zverejňované vo formáte, v ktorom je možné vyhľadávať a kopírovať z neho.

Medzi kľúčové opatrenia na zvyšovanie efektívnosti hospodárenia i organizačných procesov vo verejných firmách patrí podľa OECD aj absolvovanie pravidelných interných a externých auditov. Dobrým príkladom je britská verejná spoločnosť Transport for London, ktorá má zriadený [výbor pre audit](#) a na stránke spoločnosti zverejňuje detailné informácie o svojej činnosti a zisteniach.

Aj napriek tomu, že DPB, a.s. má vlastné oddelenie vnútropodnikovej kontroly a v posledných rokoch v spoločnosti prebiehalo aj viacero externých auditov posudzujúcich hospodárenie i organizačné fungovanie spoločnosti, závery týchto šetrení zverejnené nie sú.

Riaditeľ úseku generálneho riaditeľa Marián Áč to vysvetľuje tým, že audítorské spoločnosti v zmluve štandardne trvajú na klauzule o neposkytovaní analýzy tretej strane. DPB, a.s. je však podľa neho odhodlaná túto prax aspoň sčasti zmeniť a aktuálne rokuje so spoločnosťou Deloitte o zverejnení záverov práve prebiehajúceho auditu posudzujúceho procesy vymáhania pokút.

6.2. Výkonnostné kritériá

Plány výkonnostných kritérií ako sú tržby, zisk, počet zákazníkov, dochvilnosť spojov a podobne DPB, a.s. na stránke nezverejňuje. Rovnako nezverejňuje ani ich spätné plnenie. Bez týchto informácií je však len veľmi obtiažne posúdiť efektívnosť manažmentu.

Riadiť sa len samotnými ukazovateľmi o dosiahnutých tržbách, zisku či strate nemusí byť v prípade verejných firiem vždy smerodajné. V mnohých prípadoch totiž môže byť legitímnym zámerom verejného sektoru najmä kvalitné poskytovanie verejnej služby a to aj na úkor straty dotovanej z verejného rozpočtu.

Dobrým príkladom môže byť britská verejnoprávna televízia [Channel 4](#). Keď v júni 2015 publikoval denník The Guardian [článok](#) o nepomere medzi ročnou odmenou šéfa televízie vo výške 855-tisíc libier a výsledkami spoločnosti, mohol sa pritom oprieť o zverejnené údaje o výkonnostných kritériách spoločnosti ako aj o platoch a iných benefitoch manažmentu. Denník vďaka tomu mohol upozorniť, že riaditeľ televízie zarobil šesťkrát viac ako britský premiér a to aj napriek tomu, že počet divákov televízie klesal a stanica nedosiahla ani plánované výnosy z reklamy.

6.3. Informácie o manažmente

Informácie o manažmente zverejňuje DPB, a.s. iba vo veľmi obmedzenej miere. Na stránke sa dajú nájsť mená členov výkonného manažmentu, predstavenstva i dozornej rady. Pri menách však chýbajú akékoľvek ďalšie informácie vrátane životopisov, kontaktov, či informácií koho členovia v orgánoch zastupujú.

Aj napriek tomu, že zverejnenie profesionálnych životopisov manažmentu si nevyžaduje žiadne finančné prostriedky a toto oparenie zároveň zvyšuje dôveryhodnosť podniku, zo skúmanej vzorky deviatich slovenských spoločností sa dajú nájsť iba na stránke [Dopravného podniku Mesta Prešov, a.s.](#) Aj v tejto firme však chýbajú životopisy členov dozornej rady.

Podobne skúpe sú firmy aj v prípade informovania o platoch, odmenách a ďalších benefitoch manažmentu. DPB, a.s. poskytuje jedinou informáciu tohto druhu vo výročnej správe, kde sa nachádza súhrnná výška sumy vyplatená orgánom spoločnosti. Mzdové náklady členov predstavenstva boli za rok 2015 vo výške 78 985 eur a členov dozornej rady vo výške 28 819 eur. Keďže počet predstaviteľov v oboch orgánoch sa v priebehu roka menil, z týchto súm nie je možné určiť ani priemernú sumu odmeny pre členov jednotlivých orgánov.

O tieto informácie žiadala TIS v roku 2015 aj prostredníctvom Infozákona, DPB., a.s. nám vtedy sprístupnil nasledovné údaje o mesačných odmenách za rok 2014: Predseda predstavenstva: 1345 eur, člen predstavenstva: 895 eur, predseda dozornej rady: 600 eur, člen dozornej rady: 460 eur.

Informácie o platoch, odmenách a benefitoch výkonného manažmentu nezverejňuje podnik v žiadnej podobe, nesprístupnil nám ich ani na spomínanú infožiadosť v roku 2015. Riaditeľ úseku generálneho riaditeľa Marián Áč to vysvetľuje tým, že prax zverejňovania platových pomerov výkonného manažmentu v prostredí slovenských verejných firiem nejestvuje. Obáva sa, že ak by podnik plat, odmeny a benefity generálneho riaditeľa či riaditeľov úsekov zverejnil, vyvolalo by to v médiách „vlnu dezinformácií“.

V tejto oblasti by sme sa mohli inšpirovať najmä príkladom z Maďarska, kde sú platy manažmentu ako aj členy orgánov mestských spoločností zverejňované zo zákona.

Podobnou právnou úpravou sa už aj u nás zaoberá Ministerstvo spravodlivosti, ktoré zvažuje v pripravovanej novele Infozákona zaviesť aj povinné sprístupňovanie informácií o platoch, odmenách a ďalších peňažných aj nepeňažných plneniach osôb, ktoré vykonávajú funkciu štatutárneho orgánu, riadiaceho orgánu alebo kontrolného orgánu obchodných spoločností založených štátom, obcami a samosprávnymi krajmi. Konatelia alebo členovia predstavenstva štátom alebo obcami vlastnených spoločností by tak už nemohli utajovať svoje odmeny s argumentom, že ide súkromné prostriedky týchto spoločností. Na základe tejto zmeny by už nemali byť utajované ani takzvané zlaté padáky manažérov verejných spoločností.

Aj v tejto oblasti existuje dostatok príkladov dobrej praxe zo zahraničia. Napríklad švédska energetická spoločnosť Vattenfall zverejňuje vo [výročnej správe](#) údaje o výške platu, odmien i dôchodkového zabezpečenia celého širšieho manažmentu spoločnosti a to menovite.

6.4. Výberové konania

Verejné informácie o personálnej politike DPB, a.s. sa obmedzujú iba na oznamy o voľných pracovných miestach. Informácie o tom, či pri obsadzovaní miest využívajú výberové konania, ako aj zápisnice z týchto konaní s menami členov výberovej komisie či výsledkami uchádzačov na stránke spoločnosti chýbajú.

Riaditeľ úseku generálneho riaditeľa Marián Áč vysvetľuje, že hoci v spoločnosti neexistuje záväzný dokument s pravidlami prijímania zamestnancov, spoločnosť ich spravidla hľadá cez najväčší slovenský pracovný portál [profesia.sk](#). Na pohovor sa podľa neho obvykle snažia na základe životopisov či iných referencií pozvať aspoň piatich uchádzačov.

Mierne odlišná situácia je pri výbere manažmentu spoločnosti. Kým dlhé roky boli manažéri vybraní na základe politických dohôd v mestskom zastupiteľstve, v roku 2015 sa rozhodol primátor hlavného mesta Ivo Nesrovnal zorganizovať verejné výberové konania na posty generálnych riaditeľov štyroch mestských spoločností vrátane DPB, a.s. Do procesu prizval ako pozorovateľov aj expertov Transparency International Slovensko, ktorí navrhli spôsob, ako by mal byť manažment spoločností vyberaný. Primátor i mestskí poslanci neakceptovali viacero návrhov TIS, medzi nimi ani ten, aby cez verejné výberové konanie museli prejsť aj ďalší členovia predstavenstva.

Do výberového konania na post generálneho riaditeľa DPB, a.s. sa napokon prihlásilo 17 uchádzačov, ktorí museli predložiť profesionálne životopisy i rozvojové plány spoločnosti. Päť z nich pozvala výberová komisia na verejné vypočutie, strpieť museli aj preverovanie ich minulosti a záväzkov foréznu agentúrou. Výberový proces bol napriek tomu poznačený podozreniami zo zákulisných

politických dohôd, verejnosť však o uchádzačoch na post riaditeľov mestských spoločností nevedela nikdy viac, ako dnes.

TIS vydala k celému procesu kritickú správu, na základe získaných skúseností však vypracovala aj manuál „[Ako uskutočniť výberové konanie v samospráve](#)“.

6.5. Predaj a prenájom majetku

O predaji a prenájme majetku podniku sa verejnosť na stránke spoločnosti dozvie veľmi málo. V sekcii o [verejnom obstarávaní](#) DPB, a.s. uvádza aj informácie o obchodných verejných súťažiach, za posledné dva roky sú však na stránke zverejnené iba štyri. Týkajú sa predovšetkým prenájom priestorov podniku. V júli pritom DPB, a.s. [vyhlásil](#) napríklad rozsiahle obchodné verejné súťaže odpredaj vyradených električiek a trolejbusov. V príslušnej sekcii však o týchto súťažiach nie je ani zmienka.

Inšpiráciou pre štátne i mestské firmy môže byť v tejto oblasti štátna Slovenská pošta, a.s. pre ktorú TIS v roku 2015 pripravila [protikorupčnú stratégiu](#). Slovenská pošta, a.s. má na stránke samostatnú sekciu o [predaji](#) a [prenájme](#) majetku, v rámci nej možno nájsť interné predpisy, ktorými sa v tejto oblasti riadi, zoznam prebytočného majetku, ako aj pozvánky a zápisnice z komisií na odpredaj majetku. Zverejnený je aj menoslov členov komisie, ktorá o predajoch a prenájmoch rozhoduje.

7. Mestské firmy: Hlavné odporúčania

- Vytvoriť na stránke prehľadné okno s informáciami o základných dokumentoch spoločnosti i možnostiach žiadať dodatočné informácie
- Zverejniť na stránke spoločnosti výročné správy vrátane súvahy a výkazu ziskov a strát
- Zverejniť závery interných i externých auditov i spôsob riešenia zistených nedostatkov
- Pravidelne na štvrťročnej báze publikovať hospodárske ukazovatele spoločnosti
- Zverejniť plány výkonnostných kritérií, ako i ich spätné vyhodnocovanie
- Zverejniť životopisy členov výkonného manažmentu a orgánov spoločnosti, ako i údaje o ich platových pomeroch a ďalších benefitoch
- Zverejniť informácie o vlastníckej štruktúre a podiele akcionárov, údaje o organizačnej štruktúre spoločnosti, spôsobe kreovania a kompetencií orgánov, ako i stanov spoločnosti
- Zverejniť údaje o výške a účele dotácií pre spoločnosť z prostriedkov mesta, štátneho rozpočtu či fondov EÚ
- Zverejňovať oznámenia i výsledky verejného obstarávania, ako aj ročný plán súťaží
- Vypracovať a zverejniť etický kódex spoločnosti, určiť zodpovednú osobu pre túto oblasť a vytvoriť mechanizmus na nahlasovanie etických prešľapov v spoločnosti
- Zverejniť smernicu na ochranu whistleblowerov, pripravovať praktické školenia pre zamestnancov s riešením konkrétnych etických dilem, informovať o prijatých podnetoch a spôsobe ich riešenia
- Vypracovať a zverejniť protikorupčný program spoločnosti
- Vypracovať pravidlá prijímania zamestnancov (vrátane predchádzania konfliktu záujmov vo výberovej komisii), väčšinu pozícií obsadzovať cez výberové konania, zverejňovať informácie o členoch výberovej komisie a výsledkoch uchádzačov
- Informovať o možnostiach požiadať o dotáciu alebo sponzoring, informovať o subjektoch, ktorým bola podpora udelená i neudelená, ako i o dôvodoch tohto rozhodnutia

- Zverejňovať zoznam prebytočného majetku, ako i výziev na jeho predaj či prenájom na stránke, zverejňovať informácie o výsledkoch ponukových konaní i zložení výberovej komisie

Súvisiaca literatúra

- OECD, [OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises](#), 2015
- World Bank Group, [Corporate Governance of State-Owned Enterprises](#), 2014
- European Commission, [State-Owned Enterprises in the EU: Lessons Learnt and Ways Forward in a Post-Crisis Context](#), 2016
- TI Slovakia, [Slovak companies owned by public sector remain nontransparent](#), 2015
- TI Slovakia, [How to realize a selection procedure in self-governments](#), 2015
- TI Hungary, [Hungarian state-owned enterprises: their transparency, integrity and compliance with disclosure requirements](#), 2014
- TI Norway, [Protect Your Business!](#), 2013

O nás

Transparency International Slovensko je nezisková, nestranná mimovládna organizácia so sídlom v Bratislave. Je národnou pobočkou celosvetovej mimovládnej organizácie Transparency International a na Slovensku pôsobí od roku 1998. Venuje sa predovšetkým otázkam spojeným s korupciou vo verejnom sektore Slovenska, a to na centrálnej úrovni, ako aj na úrovni decentralizovanej správy vecí verejných. Medzi hlavné ciele organizácie patrí podpora a presadzovanie takých hodnôt v slovenskom verejnom sektore, akými sú transparentnosť, zodpovednosť, dôvera a integrita, ktoré významným spôsobom pomáhajú znižovať korupciu. Aktuálne informácie sú dostupné na www.transparency.sk.

Podpora

Boj proti korupcii môžete podporiť aj Vy! Podporiť Transparency International Slovensko znamená zasadiť sa za lepšie Slovensko. S Vašou pomocou dokážeme v boji za vyššiu transparentnosť viac, lebo zmena môže prísť len vtedy, ak všetci spojíme svoje sily proti nehospodárnemu narábaniu s verejnými financiami. Pridajte sa k tým, ktorí veria, že je našou osobnou zodpovednosťou niečo zmeniť.

Váš jednorazový dar či pravidelnú podporu nastavíte úplne jednoducho na <https://transparency.darujme.sk/124/>

Viac informácií ohľadom jednotlivých foriem podpory nájdete na <http://www.transparency.sk/sk/podporte-nas/> alebo nám napíšte priamo na adresu podporte@transparency.sk.

Ďakujeme!

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO
Bajkalská 25, 827 18 Bratislava 212
tel./fax: 02/5341 7207
www.transparency.sk
tis@transparency.sk